

Joseph van Waterschoot van der Gracht en Antarctica

Projectplan 2025-2026

Joseph van Waterschoot van der Gracht

Door: Gerbrand Kip

Joseph van Waterschoot van der Gracht en Antarctica

Inhoud

1. Aanleiding
2. Doelstelling
3. Opzet
4. Aanpak
5. Betrokkenen
6. Budget
7. Risicoanalyse
8. Randvoorwaarden

Aanleiding

Tijdens de Shackleton 150th Anniversary van 17-19 Mei 2024 sprak ik met Mensun Bound, de maritieme archeoloog en ontdekker van de Shackleton's Endurance in de Weddell Zee in 2022. Tijdens het gesprek kwam de vraag ter sprake of er ook Nederlanders ten tijde van de beruchte Zuidpoolexpedities van Scott, Amundsen en Shackleton een rol hadden gespeeld. Ik moest het antwoord schuldig blijven, maar ik kon dit bijna als een verkapte opdracht zien.

Het boek *Naar Antarctica, Belgen en Nederlanders op expeditie naar de Zuidpool* van Jozef Verlinden van Uitgeverij Lannoo en uitgegeven in 2006 kunnen we als een eerste serieuze poging zien om over dit onderbelichte onderwerp uit de Nederlandse geschiedenis te schrijven. Dit werk beschrijft de verwoede pogingen en geslaagde missies van Nederlanders en Belgen op Antarctica van 1578 tot 2006. In dit boek trok vooral de naam Joseph van Waterschoot van der Gracht de aandacht, temeer omdat hij door Ernest Shackleton hoogstpersoonlijk aan de Australische Antarctica Expeditie van Douglas Mawson was voorgedragen als een waardevolle aanvulling van de bemanning van de Aurora en de mogelijke landexpedities.

Joseph van Waterschoot van der Gracht in 1913 aan boord van de Aurora

Joseph van Waterschoot van der Gracht en Antarctica

Deze aanbeveling door Shackleton droeg er mede aan bij dat de Ernest Shackleton Appreciation Society van Stephen Scott-Fawcett interesse begon te tonen en in mei 2026 graag een publicatie in het Engels tegemoet zien tijdens de volgende Shackleton Conventie in Dublin in mei 2026. Hiervoor wordt dan een stand ingericht waar ik het boek kan presenteren.

Joseph van Waterschoot van der Gracht was de broer van de Nederlandse geoloog en mijnbouwingenieur Willem van Waterschoot van der Gracht en oom van de latere kunstenares Gisele d'Ailly- van Waterschoot van der Gracht.

Joseph van Waterschoot van der Gracht is van een curieuze en intrigerende familie: zijn broer Willem huwde Baronesse von Hammer-Purgstall en zijn nichtje Gisele hielp in de Tweede Wereldoorlog onderduikers en was bevriend met Wolfgang Frommel.

Joseph van Waterschoot van der Gracht studeerde aan Bergakademie van Freiberg en reisde aansluitend de hele wereld over, soms alleen, maar vaak ook met zijn broer Willem. Met name over zijn avonturen in Noord-Afrika en delen van het Midden-Oosten schreef hij een autobiografie: *Onder het Teeken van de Islam*. Vooral dit boek doet vermoeden dat hij meer was dan een passant in de wereld, maar culturen en gebruiken nauwlettend in de gaten hield en gewapend en slapend met een Mauser onder zijn kussen één oog openhield. Kortom, de familie heeft het vermoeden dat hij spioneerde. Maar voor wie is onduidelijk, al bestaan er vermoedens.

Zijn observatievermogen was groot en hij legde veel vast middels schrift, waterverf en fotografie.

Volgens het Koninklijk Nederlands Geologisch Genootschap was hij de eerste poolontdekker die de contouren van Wilkesland in kaart bracht. En in januari 1913 ondernam hij een 8 km lange hondensledetocht uit Commonwealth Bay.

Het boek met als werktitel: *The Painter and the Penguin, the short Antarctic strokes of Joseph van Waterschoot van der Gracht*, zal zich met name richten op zijn rol tijdens de Australische Zuidpoolexpeditie van Douglas Mawson en het schip de Aurora. De titel refereert aan een schilderij dat hij maakte van een pinguïn tijdens zijn verblijf op de Zuidpool en *short strokes* naar zijn relatief korte verblijf en de penseelstreken.

Voor het boek maak ik gebruik van krantenartikelen, bronnen uit diverse archieven van Nederland, Duitsland, Groot-Brittannië, Australië en Tasmanië en krijg ik hulp uit eerste hand van de familie van Van Waterschoot van der Gracht, residerend in Brits Columbia, Mexico, Brazilië en Australië. Van de familie krijg ik primair materiaal van Joanna van der Gracht de Rosado. Zij leest het manuscript ook mee. Op die manier verkrijgen we een geautoriseerde uitgave. De naam Van Waterschoot is overigens door Joseph later verworpen en enkelen van de nazaten hebben dit overgenomen wat het zoeken soms lastig maakt, maar ook hierin gaat de familie ondersteunen. Van enkele archieven heb ik eenmalige copyright om waterverfschilderijen en foto's te publiceren. De betrokken archieven willen allemaal een exemplaar van het boek. Een familielid van Joanna van der Gracht de Rosado heeft nog een gesigneerd exemplaar van het boek van Shackleton, door Shackleton geschonken aan Joseph van Waterschoot van der Gracht.

Joseph van Waterschoot van der Gracht en Antarctica

Doelstelling

Betreft twee boeken rond Nederlandse avonturier Joseph van Waterschoot van der Gracht:

Boek 1:

Engelse editie: **The Painter and the Penguin, the Antarctic adventures of Joseph van Waterschoot van der Gracht**

Nederlandse editie: **De Schilder en de Pinguïn, de Antarctische avonturen van Joseph van Waterschoot van der Gracht**

Boek 2:

Engelse editie: [nog te bepalen]

Nederlandse editie: [nog te bepalen]

Opzet

- Voorwoord: Joanna van der Gracht de Rosado, achternicht van Joseph van Waterschoot van der Gracht
- Inleiding: Terugblik en opdracht bij de Shackleton Conventie 2024, ontmoeting met Mensun Bound en het daaruit voortgekomen plan.
- Eerste kwart: JWG arriveert in Commonwealth Bay waar men naarstig op de komst van expeditieleider Douglas Mawson wacht.
- Tweede kwart: JWG studie en reizen: Freiburg, Noord-Afrika en Azië
- Derde kwart: Strijd om de Zuidpool: kort belichten: Roald Amundsen, Falcon Scott, Ernest Shackleton en Douglas Mawson.
- Vierde kwart: Vervolg op eerste kwart en afsluiting.

Joseph van Waterschoot van der Gracht en Antarctica

Aanpak

	apr-25	mei-25	jun-25	jul-25	aug-25	sep-25	okt-25	nov-25	dec-25	jan-26	feb-26	mrt-26	apr-26	mei-26	jun-26	jul-26	aug-26	sep-26	okt-26	nov-26
aanschrijven archieven																				
aanleggen bronnenbestand																				
aanschrijven familie vWdG																				
schrijfplan boek 1 (zie doelstelling)																				
projectplan																				
schrijven boek 1																				
voorleggen boek 1 ter beoordeling familie																				
redactie boek 1																				
deadline oplevering boek 1																				
opmaak boek 1																				
printen boek																				
presentatie boek 1 conventie Dublin																				
verzending boek 1 instanties																				
schrijfplan boek 2 (zie doelstelling)																				
schrijven boek 2																				
voorleggen boek 2 ter beoordeling familie																				
redactie boek 2																				
deadline oplevering boek 2																				
opmaak boek 2																				
printen boek																				
presentatie boek 2 Teylers??																				

Deadline voor boek 1 is eind april 2026, in mei 2026 vindt de volgende Shackleton conventie plaats in Dublin, Ierland.

Betrokkenen

In het dankwoord worden uitvoerig de betrokkenen en deelnemende instituten en archieven gepresenteerd. In dit overzicht beperk ik me tot de hoofdbetrokkenen:

- Gerbrand Kip: auteur en uitvoerder van beide boeken en edities
- Perry Pierik: uitgever
- Joanna van der Gracht de Rosado: intermediair van de familie van Waterschoot van der Gracht en tegenlezer van het boek
- Mark Pharaoh: verbonden aan het South Australian Museum en autoriteit op het gebied van Douglas Mawson Australian Antarctic Expedition van 1913
- Carlos de Rosado: zoon van Joanna van der Gracht de Rosado, maakt hoogwaardige reproducties
- Henk van der Linden: redacteur voor de Engelse versie
- Tessel Mulder: redacteur voor de Nederlandse versie

Joseph van Waterschoot van der Gracht en Antarctica

Budget

Vanuit de Stichting Studiecentrum Nederlands Cultureel Erfgoed is € 1000,-- beschikbaar gesteld voor de ontwikkeling van het boek. De auteur zal middels declaraties de kosten kenbaar maken.

Risicoanalyse

Faalpunten of vertragende factoren van het project:

- Geen medewerking van belangrijke instanties die beschikken over primair bronmateriaal. Shell Nederland heeft nog niet gereageerd op verzoeken om informatie, bijvoorbeeld.
- Nog niet ontsloten archieven
- Terugtrekking of overlijden van familieleden van Waterschoot van der Gracht, communicatie gaat op basis van vertrouwen en via de auteur. Dan bestaat de kans dat familieleden komen te overlijden, de oudste binnen de familie van Waterschoot van der Gracht is de 90 al gepasseerd.
- Onbruikbaar materiaal of niet feitelijk te controleren materiaal

Randvoorwaarden

- Contacten met instanties en personen lopen via de auteur
- Eenmalig copyright van beeldmateriaal ligt bij de auteur
- Beeld- en tekstmateriaal wordt niet verspreid zonder akkoord van familie van Waterschoot van der Gracht